

se li assemblava: la del síndim CAPSULA que volia dir el mateix i se li atansava tant. Però la *ú* del català, castellà, etc. i de la variant it. *bússola* al costat de *bóssolo*, exigeix imperiosament partir de *BUXIDA* del baix llatí, transmès per via mig-sàvia.³ Remeto 5
ahora a la meua nota de *LleuresC*, 40-41, i als articles *brújula* i *bujeta* del *DCEC*, on deixo anotats alguns punts aquí no indispensables.

Indico ací en apèndix una altra forma que pren el mot en català antic, en el seu sentit de 'capsa': *BÚS-* 10
TIA. En docs. de Catalunya el trobem ja en un text en baix llatí del Rosselló de l'any 948: «ipsa sella *bustia*», recollit per Alart en l'*InvLlCat.*, s. v. *sella*: deu tractar-se d'una sella de les altes i amb armadura de fusta, potser per a dones, i es deu haver d'entendre 15
una sella-bústia com a expressió composta aclaridora. Altrement es troben aviat textos en català i de sentit més clar: «un hom --- anà a un rey, e dix que ell era alquimista --- hac mès aur molt en 3 *bústies*, en les quals havia decocció de erbes --- en semblant de letovari. Denant lo rey mès --- una de aquelles *bústies* en la caulera hon fonia --- e l rey --- cuydave-s que lo coffit que ere en les *bústies*, hagués virtut per la qual l'aver muntiplicàs en la fornal», 20
Llull (*Meravelles* II, 82). En la *Filla del Rey d'Hongria* («al correu --- féu-li emblar la *bústia* en què eren les letres», *NCL* XLVIII, 47) i en la *Filla de Constantí* (vol. id., p. 85) apareix ja amb el sentit de 'bossa on el correu porta les cartes'; també en un doc. de Girona de c. 1330, on hi ha una variant *brústia* (mal 30
llegida *bruscía*), *BABL* v, 293).

Bústia també en llengua d'oc, en un doc. de 1366 d'Avinyó (Pansier, *HistLProv. à Avignon* v, 165), i en baix llatí a Tolosa en un missatge del rei de França al senescal de Tolosa («septem litterae in quadam 35
bustiam» de l'any 1313 (p. p. Reglè en el seu llibre sobre la Vall d'Àran, p. 310). Hi ha encara formes més antigues en glosses de l'Alta Edat Mitjana: *bustiola* 'caixeta' en les *Glosses de Reichenau* (478, *BhZRPb.* VII, 46); «*pyxys est bostas*», *CGL* v, 622.21. 40
En francès, on el mot restarà com a expressió definitiva de tota capsula, es troba *boiste* des dels textos més antics. Podem mirar-ho com el resultat d'un ensordiment de la -d- en entrar aquesta en contacte amb la sorda, recolzada per la consonant k, en la combinació 45
cs'd.

Es probable que des del fr. ant. *boiste* el mot es propagués en data ja preliterària al Midi i a Catalunya, traslladant alhora el lloc de *i*, sigui perquè el diftong *oi* a penes existia en les nostres terres a l'Edat Mitjana, sigui ajudant-hi la contaminació d'algun parònim o homònim (cf. *CULCITA* 'vànova' que apareix en oc. ant. en la forma *coiste*, d'on fr. ant. *couette*). El nostre mot va sortir de l'ús corrent a la fi de l'Edat Mitjana i va ser reintroduït per substituir el cast. *buzón*, per 50
recomanació de P. Fabra, en una conversa filològica dels anys 1922-5. Restauració artificial, és clar, però que ha tingut èxit considerable: no ens en planyèssim.

DERIV.: *Bruixoler* [1411: «Mathià de Viladestés, *buxoler*», que el publicador de *BSAL* v, 191b expli-

ca: «entre el pueblo eran conocidos los fabricantes de cartas y brújulas con el dictado de *bruxolers*»: Viladestés, en efecte, era cartògraf i mallorquí; el mot reapareix en doc. de 1453, ib., p. 192a] i l'*AlcM* el troba ja en el Còdex Sagarriga, el qual és del S. XIV; *buixoler* «la cámara donde está la brújula de la galea» (Amengual). *Buixolar* men. «treballar o entretenir-se en menuderies», Moll (*AORBB* III, 1930, p. 48); *buixolejar*, *buixolejada*, *buixolada* (Amengual) els creu castellanismes *AlcM*.

1 *Die Terminologie des Seekompasses in Italien und auf der Iberischen Halbinsel bis 1600*, Basilea, 1970, 363 pp. L'afirmació que «Ramon Llull la descriu ja amb el nom de *bóxola* en el Fènix de les Meravelles, molt abans de Flavi Givía a qui s'atribueix la invenció», encara que la vagi fer un director de l'Escola provincial de Nàutica, J. Ricart i Giralt (*BCEC*, 1901, 39), ni la confirma el llibre de Metzeltin ni en conec cap prova. — 2 El bon informador mariner de Fornells afegia: «garbí és un vent que no hi és a sa *bússula*». — 3 Essent els països catalans on primer apareix l'ús del mot per a l'instrument nàutic, i dels més antics on hi ha testimonis de la fabricació d'aquest, és possible que als factors d'alteració indicats se n'afegissin d'altres. Segons la nostra fonètica històrica (*LleuresC*, 199-200, cf. *escórpora*, *pólvora*, *tòfona*, etc.), si l'evolució del mot hagués estat més popular, en català havia de passar a *brúxoia i el paralelisme de *rècua* > *rècula* ja podria bastar llavors per explicar-ho tot. És clar que això en català almenys s'hauria sumat a l'evolució internacional on intervé la influència de *capsula*. Pensar que alhora hi contribuís alguna influència mossàrab (on la *ú* ja no s'hauria de mirar com a cultisme) no fóra cap disbarat, quan veiem que tant aporten a la seva fabricació els jueus mallorquins (dades de 1380, 1411, etcètera).

Bruixonada, *bruixot*, V. *bruixa* *Brul*, *brular*, V. *braolar* *Brull* i *brullo*, algunes indicacions en *brollar* *Brulla*, *brullar*, *brulló* i *brullonera*, sembla d'una variant del fr. *brouillon*, deriv. de *brouiller*, V. *embrollar* *Brullol*, V. *brolla* *Brullol* (recipient), *brullola*, V. *bujol* *Brumaga*, V. *bolomaga* *Brumballes*, V. *borumballes* *Brum*, *brument*, *brumerot*, *brumidor*, *brumidora*, *brumir*, *brumit*, indicacions en *BONIR* i *BRUNZIR* (de la combinació dels quals resulta *brumir*), V. *broma* *Brumosa*, V. *bromera* *Brun*, V. *bonir* i *brunzir* *Brunaga*, V. *bolomaga* *Brundell*, V. *boldró* *Brunejar*, *brunella*, V. *bru* *Brunent*, V. *bonir* i *brunzir* *Brunesa*, V. *bru* *Brunet*, *bruneta*, *bruneter*, V. *bru* *Bruidissa*, *brunidor*, *brunidora*, V. *bonir*, *brunzir* i *brunzir* *Brunir*, V. *bonir* i *brunzir* *Brunor*, *bruns*, V. *bru* *Brúnyer*, V. *bonir* i *brunzir*

BRUNYIR, de l'oc. ant. *brunir* 'emmorenir' i 'fer lluir metalls polint-los' del qual sembla haver estat pres (potser amb influència castellana); i aquest, del